

DE CANARISCHE
EILANDEN
een onfortuinlijke geschiedenis

en de lotgevallen van 'Flamencos' en
'Holandeses'

DE CANARISCHE
EILANDEN
een onfortuinlijke geschiedenis

en de lotgevallen van 'Flamencos' en
'Holandeses'

Erik Van denStorme

Schrijver: Erik Van denStorme
Coverontwerp: Mireille Van Massenhove
ISBN:32700010569
© evds

INHOUD

1 Zeven vulkanische eilanden in de blakende zon 4

De Teide: een gevaarlijke vulkaan 7

Columbus en de passaatwinden 9

Het Azorenhoog en de Canarische stroom 10

Lange droogte en natuurrampen brengen onheil 11

2. De eerste verkenning van de eilanden en groeiende Spaanse en Portugese interesse 14

Mythische verhalen en historische gronden 14

De namen van de eilanden en de herkomst van de bewoners 16

Cultuur en religie 20

De vroegste missietochten en het eerste bisdom in Gran Canaria 23

3. De bronnen van de Canarische verovering 26

De Franse bron 'Le Canariens' 26

De Castiliaanse bronnen: een geschiedenis van verdwenen manuscripten 29

4. De Normandische conquista : Jean de Béthencourt en Gadifer de la Salle palmen de kleinste eilanden in 34

Op weg naar Lanzarote 35

De eerste verkenning van Fuerteventura 39

De Béthencourt keert terug naar Spanje op zoek naar meer middelen 41

Verraad, strijd en ontbering worden Gadifer de la Salle zijn deel 43

De samenleving van Lanzarote is ontregeld 47

Op verkenning in Gran Canaria, La Palma, El Hierro en La Gomera 52

De verovering van Fuerteventura 55

Kolonisatie van Lanzarote en Fuerteventura 58

Gran Canaria: De Franse nederlaag in Arguineguin 59

De verovering van El Hierro 60

De dood van Jean de Béthencourt 62

5. De conquista realenga of de Castiliaanse verovering van la Palma, Gran Canaria en Tenerife 64

Spaanse en Portugese interesse 64

De vroegste kerkelijke initiatieven 65

De eerste bisschoppen laten de eilanden links liggen 66

Een lange overgangperiode leidt de definitieve verovering van de laatste eilanden in 69

Hernan of Fernan Peraza de oude 71

Diego Garcia de Herrera 72

Isabella la Catolica wil de laatste eilanden voor de kroon: de islas realengas 74

Hernan Peraza el joven en de mooie Gomera Iballa 75

De wraak van Pedro De Vera en de volkerenmoord op de Gomeros 76

De definitieve verovering van Gran Canaria 79

Juan Rejón zet de verovering van Gran Canaria in 81

De slag bij Guinguada: Doramas, Maninidra en Adargoma 84

Rejón in conflict met de vertegenwoordiger van de Kerk 87

Een nieuwe Spaanse nederlaag in Tirajana op 24 augustus 1479 90

De wraak van Rejón 91

Pedro de Vera vervangt Rejón 92

De dood van Rejón 93

De Slag bij Arucas en de dood van Doramas 96

De 'guanarteme Tenesor Semidan wordt gevangengenomen 97

Bentayga: een zware Spaanse nederlaag: januari 1483 98

De overgave van Gran Canaria: 26 juli 1483 100

De verovering van La Palma en Alonso de Lugo 101

Tanausú, de leider van het laatste bolwerk van Eceró of Aceró 103

De verovering van Tenerife 104

De Lugo en Bencomo (Benitomo, Benchomo) de Taoro: de Spaanse nederlaag in Acentejo 106

De slag bij La Laguna en de dood van Bencomo 110

De Spaanse overwinning van Acentejo 113

De mythes voorbij: Tenerife en zijn negen koninkrijken en koningen 114

De heilige maagd van Candelaria 116

6. Kolonisatie, piraterij en de eerste Vlamingen in de 16de - 17de eeuw 120

Genocide en slavenhandel 120

Nieuwe bestuursvorm op Castiliaanse leest 124

De eerste Canarische steden. 126

Thomas Nichols (London 1583) 131

De Inquisitie op de eilanden 133

De nieuwe bevolking en klassenmaatschappij 136

Armoede zorgt voor een eerste Canarische emigratiegolf 138

De economie: landbouw suiker wijn veeteelt 140

Illegale handel met Amerika en kampioen in smokkelen 146

De eerste Vlamingen(en Nederlanders) op de eilanden 148

Jorge Grimón, een vechtersbaas uit Namen 148

De Vlaamse handelaars 149

De lage landen in aanvaring met de Inquisitie 154

Vlaamse kunst op de eilanden 162

De Spaanse oorlogen en piraten overspoelen de eilanden 163

Jean Fleury 164

Jean Alfonse de Saintonge 165

El Clerigo' en de zoon van 'Cachidiablo'. 166

Het houten been en vele anderen 166

John Hawkins en Francis Drake 168

De Nederlander Pieter van der Does 170

7. De 18de -20ste eeuw 179

Het Bestuur 179

Een verslag van de Schotse kapitein George Glas 180

Opnieuw piraten 182

De eilanden: een Spaanse provincie 189

Liberalisme en kapitalisme 189

Spaanse revolutie 191

Armoede dwingt opnieuw vele bewoners tot migratie 194

Vrouwen en emigratie 199

Canarisch nationalisme in Cuba 201

Het herstel van de monarchie (1875-1931) 202

De crisis van de monarchie(1898-1931) 204

Republikeinen roeren zich op de eilanden 204

De dictatuur van Generaal Primo de Rivera (1923-1930) 206

De tweede republiek (1931-1936) 207

De Franco dictatuur (1936-1975) 209

De staatsgreep in Canaria en het verzet 210

Geweld Angst Repressie Honger 212

Een concentratiekamp in Gran Canaria. 214

De overgang naar de democratie (1975-1978) 216

8. Hoop op een nieuwe toekomst: het toerisme 218

Gezondheidstoerisme voor de rijken 218

Het zuiden van Tenerife: een voorbeeld van de ontwikkeling van massatoerisme op de Canarische eilanden 220

Rijke families heersen in het zuiden 222

Los Cristianos, een oude vissershaven en een eerste toeristische trekpleister 223

Las Galletas : een oud vissersdorp 227

De kroon op het werk: Las Americas. 227

Palm Mar 228

Bouwwoede en corruptie : de ander kant van de toeristische medaille 231

Belgen wagen opnieuw hun kans 234

Belgische kapitalisten in de 19de eeuw 234

Michel Juan Huygen 239

Rita Vandevelde richt Westhaven Bay op 243

Stan Weytjens 245

Georges Wuyts zeilt vreedzaam naar de Canarische eilanden 248

9. De eilanden vandaag : enkele bedenkingen 253

Bibliografie 265

INLEIDING

Tien jaar geleden kocht ik op een rommelmarkt in Tenerife het boekje 'Historia de las Islas Canarias'. Tot dan was Tenerife voor mij maar een zonne-eiland met wat legendes en weinig geschiedenis, maar dat klopt niet.

De 'Islas Afortunadas' doen al van in de oudheid dromen over paradijselijke eilanden midden in de Oceaan. In een religieuze roes werd er zelfs de tuin van Eden in gezien. Al snel kwam ik tot de ontdekking dat de eilanden helemaal geen gelukzalige geschiedenis achter zich hebben. Misschien leefden de oorspronkelijke bewoners gelukkig en in harmonie op hun eilanden. Ze leefden in het stenen tijdperk, kenden geen ertsen en geen wiel. Ze leefden van hun kuddes schapen en geiten. Ze plantten granen en andere gewassen. Echt privébezit bestond niet: de kuddes hoorden toe aan de gemeenschap, maar ze zorgden ook voor interne strijd. De bewoners waren schaars gekleed, want het klimaat was zacht. Het waren mooie mannen en vrouwen, volgens de eerste kroniekschrijvers.

Minder bekend is dat een genocide de oorspronkelijke bewoners zo goed als wegmaaide. Hun cultuur werd weggevaagd. Buitenlanders ontferden graven van de 'Guanches' en voerden hun mummies uit. De Spaanse veroveraars zorgden voor inlijving van de oorspronkelijke bewoners in het christendom en de Inquisitie waakte daar met harde hand over.

Einde 15de eeuw verloopt de definitieve verovering van de Canarische eilanden bijna gelijktijdig met de ontdekking van Amerika. De eilanden, waar niet zo veel te rapen viel, krijgen nu een strategische waarde als tussenstop naar de rijke nieuwe wereld. Verschillende grootmachten bezoeken de eilanden, niet als toerist, maar als piraat. Ze benijden het handelsmonopolie van Spanje met het nieuwe rijke Amerikaanse continent. De eilanden delen in de klappen.

Al sinds de 16de-eeuwse kolonisatie zijn ook Vlamingen en Nederlanders aanwezig op de eilanden. Vlaanderen was rijk en Antwerpen de belangrijkste Europese haven. De lage landen maakten deel uit van het immense Spaanse rijk. Ze voerden vooral textiel en granen uit naar de eilanden en kochten er zelf suiker en wijn. Het verblijf van onze voorouders is niet voor iedereen even fortuinlijk. De Inquisitie brengt een aantal op de brandstapel als ketter.

Vandaag is het mooie weer een troef voor het eilandtoerisme, maar voor de bewoners was het dikwijls een gesel. Lange droogteperiodes, hongersnood, ziektes of sprinkhanenplagen drijven de nieuwe bevolking regelmatig in bittere armoede. Massaal verlaten ze hun land en emigreren al dan niet clandestien naar Amerika. Rond eind 1870 zijn in Lanzarote, Fuerteventura en in het zuiden van Tenerife en Gran Canaria dorpen volledig verlaten: tienduizenden trekken weg, op zoek naar geluk. In gesprekken die ik vandaag voer met bewoners komen altijd opnieuw verhalen over hun grootouders, die honger en ontbering leden, vooral op de kleinere eilanden.

Canariërs speelden een belangrijke rol in de geschiedenis van landen als Cuba, Bolivia en Venezuela. Fidel Castro heeft Guanche genen en ook Simon Bolivar zou afstammen van eilandbewoners. Op de Plaza de la Libertad, in Garachico (Tenerife), staat sinds 1970 een standbeeld van Bolivar, wiens voorvaders hier vandaan komen.

De eilanden maken sinds de 16de eeuw deel uit van de Spaanse geschiedenis. Als het op het Spaanse vasteland regent, druppelt het op de eilanden en het kunnen zware druppels zijn, zoals tijdens de Franco-dictatuur. Vele opposanten verdwenen voorgoed naar de bodem van de oceaan of kwijnden weg in overbevolkte gevangenissen of krijgsgevangenkampen, zoals in Gran Canaria.

Vanaf het einde van de 19de eeuw komt een nieuwe zegen of zorg aan land: het toerisme. Dat begint kleinschalig en elitair, maar tegen het midden van de 20ste eeuw barst het toerisme uit zijn voegen, vooral in Tenerife en Gran Canaria. De rijke grootgrondbezitters verkopen hun gronden met tomaten en bananen om er vakantiewoningen en hotels te bouwen. Tot dan waardeloze stukken halfwoestijn, gelegen aan de uitgestrekte kusten in het warme zuiden, blijken plots van goudwaarde.

Opnieuw zijn Vlamingen en Belgen van de partij. De strategische ligging van de eilanden tegenover Afrika is interessant. In de 19de eeuw wil zelfs koning Leopold II ze overnemen. Ze kunnen een toegangspoort zijn naar zijn 'Congo'. Ook andere Belgische kapitalisten doen er opnieuw zaken. Dan is het even stil, maar op het einde van de 20ste eeuw tot vandaag zien Vlaamse ondernemers, met wisselend succes, opnieuw brood in het eilandtoerisme.

De Canariërs zelf kunnen zich niet altijd aanpassen aan deze nieuwe economische realiteit. Zij begrijpen de waanzinnige grondprijzen niet. Ze hebben moeite met het ingevoerde arbeidsethos. Zij verlaten de

landbouw en nestelen zich in een nieuw leven in de toeristische centra en werken in de bouw of de horeca. Onderwijs kan hen nog minder boeien dan voorheen. De korte termijn wordt de toekomst. Het onderwijs scoort slecht in internationale vergelijkingen.

De plaatselijke besturen zijn niet opgewassen tegen zoveel nieuwe bouwwoede en de hopen geld die plots circuleren. Gemakkelijk geldgewin verleidt beleidsmensen om uit de legale bocht te gaan.

Vandaag zoeken de eilanden een nieuw evenwicht, maar ik maak mij toch zorgen over de toekomst. Vooral Tenerife en Gran Canaria kunnen de vele toeristen op een te kleine oppervlakte niet aan. De milieu-uitdagingen zijn groot net zoals de sociale en economische ongelijkheid tussen de bewoners. De concentratie van consumerende toeristen trekt nog meer volk aan uit de landelijke regio's. Daardoor ontvolken het platteland en de kleine en schaars bevolkte eilanden. Meer dan 70% van alle bewoners en toeristen leeft op 2 van de 7 eilanden. Overconcentratie in de toeristische centra zijn het gevolg.

De Canariërs hebben een toekomst, maar zeker voor Tenerife en Gran Canaria zal die kleinschaliger en milieuvriendelijker moeten zijn en meer focussen op ecotoerisme. De eilanden zullen (nog) meer inspanningen moeten leveren om hun onderwijs op een hoger niveau te krijgen en de werkloosheid en de armoede terug te dringen. En politiek is hun kiessysteem aan herziening toe.

1 Zeven vulkanische eilanden in de blakende zon

Robert Morden. London. Ca 1690. Museum Casa Colon. Las Palmas.

De Canarische eilandengroep ligt op zo'n 1400 km van het Spaanse vasteland en een honderdtal kilometers van de Afrikaanse kust. De eilanden dragen de namen El Hierro, La Gomera, La Palma, Tenerife, Gran Canaria, Fuerteventura, Lanzarote (en Graciosa). Het totale oppervlak van deze Spaanse, subtropische eilanden van vulkanische oorsprong bedraagt 7.400 km². Dat is ongeveer een vierde van de oppervlakte van België en minder dan een vijfde van Nederland.

Naast deze bewoonde eilanden zijn er nog enkele onbewoonde. Soms zijn dat alleen maar rotsen, die uit de zee oprijzen. Sommige kregen een eigen naam zoals Alegranza (10 km²) Roque del Este (6,4ha), Roque del Oeste (6ha), Montaña Clara (1,3km²).

Het grootste eiland is Tenerife (2036 km²) en het kleinste El Hierro (277 km²). De kracht van de vulkanische uitbarstingen, de inwerking van de zee en de atmosfeer bepalen de hoogteverschillen.¹ Er zijn nog een reeks kleine eilanden die gekend staan als de 'Archipeliélago Chinijo. La Graciosa (23, 6 km), dat bijna grenst aan Lanzarote, is het meest bekende en diende als invalsbasis voor de eerste ontdekkingsreizigers. Ze noemden de zeestroom tussen Graciosa en Lanzarote het kanaal en vandaag heet het de Rio.

En dan is er nog het 'Isla de Lobos' (6, 25 km²), een 122 meter hoge vulkaankegel. Abréu Galindo, een 17de-eeuwse monnik, met wie we verder kennis maken, noemde dit eiland een zeeroversnest. Op Lobos leefden indertijd zeehonden, die de conquistadores voorzagen van voedsel en huiden, om laarzen van te maken. Abréu Galindo schrijft over deze zeehonden, maar voegt eraan toe dat ze er sinds vele jaren niet meer te zien zijn.²

De eilanden zijn niet op hetzelfde ogenblik uit de oceaan opgerezen: Lanzarote is het oudste eiland, ongeveer 19 miljoen jaar oud. Dan volgen Fuerteventura, Gran Canaria en Tenerife, maar die zijn 3 miljoen jaar jonger. La Gomera telt 12 miljoen jaar, La Palma bijna 2 miljoen en het jongste eiland is El Hierro dat bijna 1 miljoen jaar bestaat.

Wanneer je de 7 eilanden bezoekt, zie je grote gelijkenissen in het door vulkanen gevormde landschap. Grillige kloven doorkruisen bergen, die soms grote hoogtes bereiken. De hoogste berg is de Teide in Tenerife, met zijn 3710 meter hoogte. Het is meteen de hoogste berg van Spanje. Die hoogteverschillen bepalen mee de regenval en zorgen voor groene en vruchtbare gronden, maar ook voor hele gebieden die er als een (steen)woestijn uitzien.

Lanzarote en vooral Fuerteventura springen een beetje uit de band. In Fuerteventura overheersen grijze, beige tot donkere kleuren. Kilometerslang is er weinig of geen begroeiing. Het landschap oogt soms spectaculair, maar echt vrolijk word ik er niet van. Dikwijls staat er ook nog eens een gure wind. Veel toeristen, buiten fietsers, kwam ik in het binnenland niet tegen, omdat die kiezen voor de zee en de aangename zandstranden.

Vanaf de hoofdstad Puerto de Rosario (Fuerteventura) rij ik door een woestijnachtige vlakte, omzoomd met wat bergen, richting zuiden. Ik veronderstel dat dit land er net zo uitziet als in de tijd van de conquista. Kilometer na kilometer verandert er niets. Hier en daar graast een geit of schaap en ik begrijp niet hoe die beesten hier in leven blijven. Op de kruising met de weg Gran Tarjal- Tuinege zie ik een grote kudde geiten en schapen en hoog in de lucht cirkelt een gier.

Wanneer ik de zuidkust bereik en verder noordwestwaarts rij, tot bijna in Betancuria, verandert het gesteente, maar nog steeds overheersen grijs, bruin tot zwart. De wind waait schraal over de vlaktes en het is vrij koud voor de maand maart.

Lanzarote grenst aan Fuerteventura en oogt iets vrolijker. In het zuiden ligt het Nationaal park van de Timanfaya, een vulkanisch gebied met uitgestrekte lavastroken, waar een aantal attracties toeristen verbazen met een aardbodem die vuur en rook uitspuwt.

Gran Canaria biedt meer afwisseling. De noordwestelijke kant is bewoond, maar de rest van het eiland bestaat uit woest gebergte en beperkte vruchtbare gebieden. Ik rij er door in april en vraag aan een boer of alles het hele seizoen zo groen blijft. In sommige delen van het binnenland blijkt dat mee te vallen, maar dichterbij de kust verdroogt alles tijdens de zomer.

Het oude stadsgedeelte van de hoofdstad Las Palmas, Vengueta, geeft nog een beperkt historisch beeld van de oude stad.

El Hierro en La Gomera, twee kleine eilanden, zijn aangename wandel-eilanden. Het is er zelden druk en zeker in de lente is er veel groen en bloemenpracht. Dat geldt ook voor La Palma, dat de punt van een driehoek vormt met El Hierro en La Gomera als basis.

Tenerife tenslotte is het drukste eiland en vooral het warme zuiden is een toeristische trekpleister. Het barst uit zijn voegen en toen ik de eerste keer (2003) van de zuidelijke luchthaven Reina Sofia verder richting zuiden reed, vond ik het ronduit lelijk. Maar het went en het milde klimaat in de winter maakt veel goed. Toch stemt het mij altijd vrolijk als ik in de lente de palmbomen, de cactussen en de tabaiba ruil voor het weelderige groen van het regenachtige België.

De TF1, die het zuiden met noordelijke Santa Cruz verbindt langs de oostelijke zee kust, biedt geen mooie aanblik. Het droge woestijnachtige landschap heeft zijn charme, maar menselijke activiteit heeft er van alles neergeplant, wat het landschap verstoort. Wel mooi is de TF5, die van het zuiden, via de westkust, naar Puerto de la Cruz leidt. Die loopt door het imposante Tenogebbergte. Hele stukken donkerbruine lava liggen opgestapeld naast de nieuwe snelweg, die (voorlopig) stopt in Santiago del Teide. In de lente groeien hier massa's bloemen en de typische witte brem, terwijl rechts de Teide boven het golvende groene landschap uitsteekt. Omdat we hier langs zijn koudste kant rijden, is hij in de lente nog dikwijls met de laatste sneeuw bedekt. Her en der zijn kleine stukken grond bewerkt en er groeien wat druivenstruiken. De weg kronkelt verder door de bergen en op zo'n 30 km voor Puerto de la Cruz verbreedt hij en is er meer menselijke activiteit. De bananenplantages zijn terug en in de diepte zie je Puerto de la Cruz.

De Teide: een gevaarlijke vulkaan

Als een reus torent de Teide boven de eilanden. Hij zou zo'n 500.000 jaar geleden ontstaan zijn. Tenerife zelf zit nog eens 3.000 meter onder de zee. Het is dus vanuit de oceaan naar boven gestuwd.³ Eens boven water, doorloopt de lava een aantal fasen. Tijdens de rustperiodes ontstond erosie en dat zorgt voor allerhande grillige rotsformaties.

Wanneer je met de boten van Fred Olsen of Armas van La Gomera naar Tenerife vaart, lijkt het alsof Tenerife alleen bestaat uit de Teide. Hij behoort tot de 16 gevaarlijkste vulkanen ter wereld ⁴. Hij is zo gevaarlijk omdat hij zogenaamde pyroclastische stromen kan veroorzaken: wolken met een hitte van 850 °C kunnen snelheden van meer dan 700 km per uur halen. Geen wonder dat de Teide goed in het oog wordt gehouden.

In 1341 ⁵en in 1399 was een expeditie, onder leiding van Gonzalo Peraza Martel op weg naar Tenerife met 5 schepen en aan boord avonturiers uit Biskaje en Guipuzcoa (Baskenland). Door een uitbarsting van de Teide durfden ze niet aan land gaan.⁶

In het dagboek van Columbus lees ik dat hij 's nachts (24 augustus 1492) voorbij Tenerife vaart 'waar een uitbarsting van een grote vulkaan ons een vurig schouwspel voortoverde'. Veel bemanningsleden waren verbaasd en bang, want zoiets hadden ze nog nooit gezien. Ik kon hen geruststellen door te vertellen over de Etna en andere vulkanen die ik had gezien en heb hen de oorzaak van zo'n enorme vuurzee verklaard'.⁷

Millares Torres ⁸ schrijft dat op 24 december 1704 in de regio van Orotava, Realejos, Icod, Garachico, Fasnia en Guinar een ondergronds gerommel te horen was. De aarde beefde. Alle bewoners vluchtten uit hun huizen. Op 31 december ging de aardkorst open in Albérchigo, niet ver van Guimar en er verscheen een vulkaan. Onder geweldig gedonder spoot een regen van zand en gloeiende brokstukken als een fontein de lucht in en de horizon werd angstwekkend verlicht. Gelukkig was de streek woestijnachtig en gingen geen bossen, weilanden of wijngaarden verloren. Op 2 februari 1705 bedreigde een nieuwe vulkaan in dezelfde regio Candelaria en Arafo. De terreur duurde 3 maanden en bezorgde de bewoners van Tenerife de daver op het lijf. Op 8 mei 1706, gaat Torres verder, ontstak de Teide in woede. Twee stromen lava vloeiden naar beneden richting Garachico,

De Timanfaya in Lanzarote

een welvarende haven, met vele mooie gebouwen, pakhuizen en wijnkelders. Er woonden vooral adellijke families -ook Vlaamse zullen we verder lezen- en er stonden 5 grote kloosters. Europese boten legden er aan en deden zaken. Een lavastroom stortte zich in zee, maar de andere liep recht het dorp binnen. De straat, de bovenstraat genaamd, spoelde onder en de kerk, 2 kloosters en alle huizen in de straat werden verwoest. De uitbarsting duurde 28 dagen.

In Tenerife waren sinds 1430 ongeveer 6 uitbarstingen die een 20-tal kratermonden opleverden. Een uitbarsting is gekend via de overlevering van de Guanches, de naam van de oorspronkelijke bewoners.

Op Lanzarote was er een uitbarsting van **de Timanfaya** op 1 september 1730 en die duurde tot 16 april 1736. Een derde van het eiland werd met lava overspoeld. Dertig kraters verschenen en 200 km² van de meest vruchtbare grond werd onbruikbaar. Nog meer ramspoed bezocht Lanzarote, zullen we verder lezen. In 1824 ontwaakten 3 vulkanen. De Tao werkte maar 9 dagen, maar het einde was spectaculair en uniek in de vulkanengeschiedenis: hij spuwde zeewater uit verschillende kratermonden.

In het kleine El Hierro zijn er ongeveer 200 vulkaankegels, wat neerkomt op bijna 1 per km². In oktober 2011 bezorgde een onderzeese vulkaanuitbarsting de bewoners van La Restinga in het

zuidelijke punt van El Hierro heel wat schrik. Gedurende maanden trilde de aarde. In juni 2012 kwamen er nieuwe aardbevingen. De verslaggeving over deze uitbarsting legde opnieuw de ruzies en meningsverschillen bloot tussen vulkanologen over de dreiging die uitgaat van de Canarische vulkanen. Het is zoeken naar een moeilijk evenwicht tussen waarschuwen en paniek zaaien.

La Gomera is het enige eiland waar sinds 1 miljoen jaar geen vulkanische activiteit is vastgesteld⁹. Gran Canaria had de laatste 1000 jaar hetzelfde geluk.

In La Palma waren er uitbarstingen in 1446, 1667, 1712 en 1949 en ten slotte roerde de Volcán Teneguía zich in 1971.

We kunnen besluiten dat er de laatste 5 eeuwen meer 'constructieve' dan 'destructieve' vulkanische activiteit was. We mogen natuurlijk niet vergeten dat de eilanden hun bestaan danken aan de vulkanen.

Columbus en de passaatwinden

Op de Canarische eilanden is het (bijna) altijd mooi weer, zo kan je in alle toeristische folders lezen. Dat betekent niet dat het nooit eens flink regent. En een stevige wind staat er geregeld. Aan de kustgebieden is het zelden kouder dan 16°C, ook niet in de wintermaanden en zelfs niet 's nachts.

Het weer op de eilanden wordt bepaald door passaatwinden, frisse zeestromen, het uitgesproken reliëf van de eilanden, de nabijheid van het Afrikaanse continent en storingen die naar de eilanden afzakken.

Al lang geleden had Georges Hadley (1685-1768) door dat rond de evenaar de felle zon de tropische lucht tot 18 km doet stijgen tot ze zowel naar het noordelijk als naar het zuidelijk halfmond stroomt.

Omdat aan de evenaar lucht verdwijnt, vloeit droge lucht terug naar de natte equatoriale gebieden onder de vorm van de noordoostpassaat. Die bepaalt mee het weer van de Canarische eilanden. Columbus kende het fenomeen van die passaatwinden en heeft er van geprofiteerd om Amerika te ontdekken.

In zijn dagboek schrijft hij: 'in die gordel waait de wind, dag na dag, het hele jaar door uit het oosten tot noordoosten en een vierkant getuigd schip kan daar beter gebruik van maken. (In La Gomera herstelt Columbus het roer van de Pinta en hij vervangt de latijnzeilen door vierkante zeilen). Evenzo zullen wij op de terugreis op hogere breedten...vooral met westenwinden te

maken krijgen. Die waaien, dag in dag uit, het hele jaar door uit dezelfde, maar dan tegengestelde richting.¹⁰

De ontdekking van de 'Nieuwe Wereld' maakte van de Canarische eilanden een tussenstop voor de verdere expansie van het Spaanse rijk. De keerzijde van de medaille was wel dat vele schepen de eilanden plunderden in het voorbijvaren. Piraterij en zeeroverij zijn een onderdeel van de Canarische geschiedenis. We komen er verder uitvoerig op terug.

Het Azorenhooog en de Canarische stroom

De Canarische Eilanden liggen aan de zuidoostelijke flank van het Azorenhooog, een subtropisch hogedrukgebied gevormd door de Hadleycel-circulatie. Het Azorenhooog is eigenlijk een gordel van hoge luchtdruk vanaf Bermuda, via de Azoren naar de Golf van Biskaje. Rond een hogedrukgebied draait de wind in wijzerzin. Daarom waait er op de Canarische Eilanden dikwijls een noordelijke tot noordoostelijke wind: de passaatwinden van de Hadleycel.

Deze passaatwinden voeren vochtige en koele lucht aan en aan de noordkant waait meestal een matige tot krachtige, soms harde noordoostenwind. Aan de zuidkant is de wind matiger en tamelijk vlagerig van karakter.

Maar met wat pech trekt het Azorenhooog soms oostelijk of richting Spanje. Dan voert oostenwind warme, droge lucht uit de Sahara aan. De warme wind, de zogenaamde calima, zit vol woestijnzand, wat erg onaangenaam is. Het is net of er een stoffige mist hangt die het zicht beperkt en je hebt het gevoel dat je minder vlot ademt.

Saharastof bezoekt ongeveer één vierde van de tijd de eilanden en de kans is het grootst in de winter (40%). Het minste kans loop je in de lente (17%). Onderzoekers (2002) vonden gemiddeld 86,04 microgram stofdeeltjes per m³, met pieken tot 5586 microgram. Dan zie je geen 500 meter voor je ogen. In het stof zit zo'n 5% metalen.¹¹

Rond de eilanden stroomt noordelijk oceaanwater richting evenaar. Ten westen van Portugal verlaat deze Canarische stroom de warme Golfstroom. Het water is vrij koud, wat nog versterkt wordt door stijgend oceaanwater. Omdat daar dikwijls vele wolken hangen, warmt het water niet spectaculair op. Als koud water naar het wateroppervlak stijgt en de passaatwind hard en evenwijdig waait aan de kust ontstaat de Canarische stroom. Het oppervlaktewater is dan

afhankelijk van het seizoen 18 tot 25°C en dat tempert de temperatuurschommelingen.

Lange droogte en natuurrampen brengen onheil

Door de combinatie van passaatwinden, oceaanstromingen en bergen en dalen zijn de Canarische Eilanden veel natter dan andere regio's op deze breedtegraad. Uitzonderingen zijn Lanzarote en Fuerteventura die beide erg droog zijn.

Er is een natte periode (regenseizoen) van oktober tot en met maart, maar van april tot en met september valt er weinig of zelfs geen regen. De vele uren zon zijn zalig voor de toeristen, maar voor de eilandbewoners zorgden ze dikwijls voor lange droogte en hongersnood. Rond 1870 moesten Lanzarote en Fuerteventura noodhulp krijgen om te overleven. Engeland, Frankrijk en Spanje sprongen bij, net zoals uitgeweken Canariërs uit Cuba.

Kranten van toen meldden dat Lanzarote, Fuerteventura en dorpen in Zuid- Tenerife en Gran Canaria volledig verlaten zijn: duizenden eilandbewoners trekken naar Amerika. In het dorp Tiscamita in Fuerteventura blijven slechts 100 op 1000 inwoners over: de rest trekt weg.¹² We komen hier verder op terug, als we de migratiestromen bespreken.

Op de meest westelijke eilanden La Palma en El Hierro valt meer regen. Vooral in het noorden zijn er ongeveer 40 neerslagdagen per jaar. La Palma is het natste eiland van de archipel.

In La Gomera, Tenerife en Gran Canaria zorgt het reliëf voor meer neerslag in het noorden dan in het zuiden. In het noorden moet de lucht over de bergen geraken, waardoor ze afkoelt en wolken en regen vormt. In het zuiden droogt alles terug op en de bewolking verdampt. Het kan wel flink stormen en regenen en daar is de infrastructuur niet op voorzien. De afvoerkanalen kunnen het water niet opvangen en de meeste daken zijn niet bestand tegen veel regen en wind. Waar nooit water te zien is, verschijnen plots kleine watervalletjes en modderstromen hinderen het verkeer. Millares Torres schrijft over noodweer op 25 januari 1713.¹³ Het begon in Tenerife, waar het klooster van San Francisco in La Laguna overstroomde en de kloosterlingen nog net het beeld van Cristo de las Victorias konden redden. De storm woedde enkele dagen en trok verder naar Gran Canaria. In Las Palmas vernielde hij velden en landhuizen, die in een

wilde waterstroom, samen met bomen en vruchtbare zaaigronden uiteindelijk in zee stortten.

Tijdens de nacht van 7 november 1826 voerde een felle overstroming het originele beeld van de maagd van Candelaria naar zee. Het water stroomde naar de barranco (kloof) aan de rand van het klooster van Candelaria en vernielde het kasteel aan de oever. Het noodweer sloeg een wand van de kapel weg en spoelde het Mariabeeld mee naar zee. Zoektochten nadien brachten niets op.¹⁴ Het beeld van de maagd van Candelaria en de legende dateren uit de Guanche tijd en we komen er verder op terug.

Hevige sneeuwval op de Teide is geen uitzondering, zodat de wegen die er naartoe leiden dicht gaan. In de bergen is het uiteraard veel kouder dan in de kustgebieden.

Een tropische storm is eerder uitzonderlijk. Die heb ik nog maar één keer meegemaakt, en dan gelukkig maar de staart van de storm met de naam Delta. In de namiddag van 28 november 2005 was alles vredig en rustig, maar na waarschuwingen van de overheid namen de meeste inwoners hun voorzorgen. Bij valavond, tot 's morgens vroeg, raasde de storm over de eilanden. Alle verkeer lag stil, de havens, scholen en vele andere publieke plaatsen sloten de deuren.

Aan sommige kustplaatsen bereikte de windsnelheden tot 140 km per uur. Op de Teide trok de wind aan tot 250 km per uur.

Wat mij bij blijft, is het geluid: een onafgebroken geraas, alsof een zware motor staat te draaien.

In Santa Cruz zag ik enorme bomen omvergeblazen door de storm en er was veel schade aan gebouwen. In het zuiden viel het al bij al mee. Wel waren vele bananenplantages vernield. Die staan aan de kuststreken als bruine nomadententen over het land verspreid en verminken het beeld van het kale landschap. Vele hoogspanningspalen moesten eraan geloven. De elektriciteitsvoorziening op het eiland was volledig verstoord. Van de buurlanden kan geen hulp komen, zoals dat op het vasteland wel kan. Onze elektriciteit viel uit van 's avonds tot 's anderendaags in de namiddag, maar dat viel mee want op sommige plaatsen was er een week geen elektriciteit. Dat was het lot van 350.000 klanten, aldus enkele lokale kranten.

In het verleden heeft het nog wel meer gestormd. Begin 17de eeuw blies een orkaan El Garoé of de heilige boom in El Hierro omver. Dat was een wondere en mythische boom, die het vocht uit de passaatwinden destilleerde en voor drinkwater zorgde voor de

oorspronkelijke bevolking. Ook op 7 en 8 november 1826, zoals ik hierboven al meldde, raasde een zware storm over de eilanden. Volgens kroniekschrijvers zorgde de storm voor 253 doden en een verlies van veel vee. Verder waren er nog orkanen in 1848 en 1867. In 1975 zorgde een orkaan met windsnelheden van 162 km per uur, voor veel schade in Sta Cruz de Tenerife.¹⁵

Op 31 maart 2002 teisterde noodweer vooral Santa Cruz en La Laguna in Tenerife. Een massa koude lucht botste op warme lucht en er was bijna geen spier wind. Meer dan 200 liter water per meter plensde neer op een kleine oppervlakte. Vervelend is dat het water vanop de omliggende bergen met kracht naar de valleien stroomt. Er vielen 8 doden, honderden huizen werden beschadigd, meer dan 1000 wagens waren tot schroot gebracht en bijna iedereen zat zonder elektriciteit. 's Anderendaags zag Santa Cruz eruit als een oorlogstad. Straten waren versperd door steenbrokken en modder. Een slachtoffer werd door het kolkende water in zijn wagen meegevoerd tot in de oceaan.

De apocalyptische ruiters die op de eilanden voorbijreden, brachten niet alleen vulkaanuitbarstingen en lange droogteperiodes, maar ook besmettelijke ziektes zoals pest, cholera, tyfus en gele koorts.

In 1607 was er een eerste melding van sprinkhanen. In 1635 streek het ongedierte opnieuw neer in Lanzarote, Fuerteventura en Gran Canaria met hongersnood tot gevolg. In 1659 hield de plaag 3 jaar aan. De volgende 20 jaar kwam er nog eens gedurende 3 jaar sprinkhanenbezoek. In 1702 is er een nieuwe aanval op alle eilanden en dan is het gelukkig 100 jaar rustig tot 1811. De laatste plaag was er in 1846, met opnieuw hongersnood in 1847.¹⁶

Tot overmaat van ramp vielen lange droogteperiodes soms samen met de komst van het ongedierte. Vandaag zie ik soms enkele verdwaalde sprinkhanen op het eiland, maar die sterven na enkele dagen. Ik veronderstel dat dit overblijvende beestjes zijn van zwermen die in Afrika rondtrekken.

Door de eeuwen heen kregen de Canariërs heel wat rampen over zich heen. Javier Arroyo ¹⁷zet de twintig ergste op een rij, vanaf de 15de eeuw tot 2009. Vooral de oostelijke eilanden Fuerteventura en Lanzarote kregen flink hun deel. Tot vandaag vinden druk bijgewoonde processies hun oorsprong in de bede tot Maria en andere heiligen, om deze plagen te laten ophouden of wegblijven.

2. De eerste verkenning van de eilanden en groeiende Spaanse en Portugese interesse

Mythische verhalen en historische gronden

Over de vroegste geschiedenis van de Canarische eilanden is niet zoveel geweten, buiten een aantal mythische verhalen. Eilanden hebben altijd tot de verbeelding gesproken. Vele goden werden geboren op eilanden, zoals Zeus op Kreta, om er één te noemen. Wereldschrijvers lieten schipbreukelingen als Robinson Crusoe aanspoelen op een of ander onbekend eiland en Jules Verne deed hetzelfde.

De Canarische eilanden kennen hun legenden.¹⁸ Misschien verwijst Plato (427-347 v Chr) wel naar de Canarische eilanden, als hij het over het gezonken Atlantis heeft, dat duizenden jaren geleden in zee verdween door een zondvloed of vulkaanuitbarsting.

Het is onzeker dat de Carthager Hannon (vijfde eeuw vóór Chr) tijdens zijn reizen over de Canarische eilanden spreekt. De teksten van o.a. de Griek Plutarco (1ste eeuw vóór Chr) zijn mogelijk wel betrouwbaar.

Plinius de oude (1ste eeuw), de Latijnse auteur van *Naturalis Historia*, schrijft in een hoofdstuk over een Afrikaanse stam, die hij Canarii noemt. Hij verwijst naar de Mauritaanse koning "Juba II" die tijdens de 1ste eeuw een expeditie uitrust, die nuttige informatie verzamelt over de westkust van Afrika. Het werk van Plinius biedt betrouwbare informatie over de flora en de fauna van Canaria. Het levert stof voor het debat over de herkomst van de naam 'Canarisch': op de archipel leefden grote honden (Latijn: canis). Verschillende bronnen verhalen dat Juba na zijn bezoek aan de eilanden twee honden meenam.

Claudius Ptolomeus legde rond het jaar 150 de nulmeridiaan bij de *Insulae Fortunatae*, en Arnobio De Sicca (4de eeuw) spreekt voor het eerst in het meervoud over de *Canarias Insulas* en situeert ze tegenover Mauritanië.

Er is een hypothese dat de Romeinen, tussen de 1ste en de 4de eeuw de eilanden verkenden. Een aantal archeologische vondsten, vooral in Graciosa en Lanzarote wijzen in die richting. Hetzelfde kan gezegd van de Feniciërs en Carthagers.

De vroegste en meest relevante auteur is de 6de -eeuwse Isidoro de Sevilla die schrijft over de 'Islas Afortunadas'. Zijn werk versterkte de mythe van gelukzalige eilanden, met een overvloed aan paradijselijke vruchten. Tussen de 5de en de 10de eeuw veroveren de Canarische eilanden een plaats in de literatuur. Het verhaal over een Ierse monnik Boro(n)don, die de eilanden evangeliseerde, boeit tot vandaag de Canariërs.

De middeleeuwse legende van de Ierse "San Borodon", "San Brendan" of "Brendano" verhaalt over een verdwenen eiland of het zogenaamde achtste eiland. Pas in de 9de of 10de eeuw verschenen er Latijnse boeken over hem. In gezelschap van 14 monniken was hij op zoek naar een paradijselijk eiland.¹⁹ Niet minder dan 7 jaar dobert hij rond en ontdekt eiland na eiland. Het zogenaamde achtste eiland van San Borodon wordt een legende. Het komt en verdwijnt, zoals het monster van Loch Ness. Het dagblad ABC publiceert er een foto van in 1958. San Borodon inspireert wereldschrijvers, tot schilders en musici. Op de eilanden blijft hij tot vandaag een gevierde heilige. Ontelbare restaurants en hotels dragen zijn naam.

Tussen de 10de en de 13de eeuw schrijven Byzantijnse auteurs over 'gelukzalige eilanden' vol overvloed en een gunstig klimaat. Het gunstig klimaat klopt, de overvloed is iets anders. Met evenveel recht kunnen we spreken van de ongelukzalige eilanden en hun geschiedenis zal dit niet tegenspreken.

De Arabische Al-Idrisi (12de eeuw) en Al-Tadili (13de eeuw) maken melding van Al-Jalidat, wat zou verwijzen naar de eilanden.

Middeleeuwse verhalen over de gelukzalige eilanden wekten al sinds lang de nieuwsgierigheid van tal van avonturiers. De eersten kwamen uit Italië. Thedosio D'Oria en Ugolino de Vivaldi, uit Genua, bezochten in 1291²⁰ de eilanden, terwijl ze de Afrikaanse kust verkenden.

Als de cartografie zowat op niveau komt, verschijnt rond 1300 een nieuw boek in het Latijn: de zes gelukzalige eilanden. In 1339 is de eilandengroep in elk geval gekend, want er zijn landkaarten waarop 2 eilanden staan.²¹

Lancilotto Malocello was de eerste ontdekkingsreiziger die de eilanden onder de Europese aandacht bracht. Hij bouwde er een fort of kasteel en dreef verschillende jaren handel met de inboorlingen en waarschijnlijk gaf hij zijn naam aan Lanzarote. Hij verbleef er van 1312 tot hij er in 1332 werd verjaagd, door een opstand van de eilandbewoners.²²

Boccaccio vertelt in alle details het verhaal van de expeditie van Angiolino de Tegghia in 1341²³. Hij werkte voor Portugal en zijn werk is een belangrijke 14de -eeuwse bron over Gran Canaria. Ze werd pas ontdekt in 1827 in een bibliotheek in Firenze.²⁴

Midden 14de eeuw kenden Catalanen, Normandiërs en Andalusiërs de eilandengroep en begin 15de eeuw was dat zo voor alle naties rond de Middellandse zee. De slavenhandel was in die tijd al een ware plaag en dat zal nog toenemen. In Frankrijk, Genova, Venetië, Castilië, Aragon en Portugal werkten Canarische slaven. Vele reizen hadden trouwens alleen de bedoeling slaven buit te maken.

Marín y Cubas schrijft over een Spaanse expeditie naar Lanzarote in 1399. De Spanjaarden namen de inheemse koning Tingua-faya en zijn vrouw gevangen, samen met 160 van hun onderdanen. Ze roofden een grote hoeveelheid geiten en leder. Met die buit trokken ze naar Sevilla.²⁵

De namen van de eilanden en de herkomst van de bewoners

De namen van de eilanden zijn opnieuw verbonden met mythes, legendes en speculatie. Zo heten ze al in de oudheid 'Jardín de las Hespérides' of 'Campos Elíseos' ²⁶ of meer bekend tot vandaag de 'Islas Afortunadas'. Die laatste naam verwijst naar hun gunstige klimaat en natuurschoon en hij doet vandaag dienst als toeristische reclame.

Interessant is wel dat verschillende wetenschappers verbanden leggen tussen de oorspronkelijke namen en de Noord-Afrikaanse Berbertaal.

In 'Historia Natural' ²⁷ geeft Plinius de Oude (1ste eeuw) de eilanden Latijnse namen. Een naam die al heel lang meegaat is **(Gran) Canaria**. De Gran voegden de eerste veroveraars eraan toe. De eerste kroniekschrijvers kenden die Latijnse namen.

Abréu Galindo kende het werk van Plinius en hij somt de Latijnse namen op: Ombrion of Pluvalia (El Hierro), Junonia mayor (La Palma), Junonia Menor (La Gomera), Nivaria (Tenerife), Canaria (Gran Canaria), Planaria (Fuerteventura), (Capraria) Lanzarote en hij haalt er het legendarische Borondon bij of Aprositus, een ontoegankelijk eiland.²⁸

Volgens Plinius en Estacio Seboso komt de naam Canaria van de grote honden (Latijn: canis), die op het eiland rondliepen, maar de geestelijken die met Jean de Béthencourt (1400) meereisden -zie

verder- zagen er alleen kleinere honden. Volgens anderen is Canarias afgeleid van een gewas dat er overvloedig groeide. Of van 'Crano y Crana': kleinkinderen van Noe. Deze verklaring geeft Abréu Galindo, (Cham en Jafet, kinderen van Noé²⁹) maar hij put wel meer inspiratie uit het Oude Testament. De Bijbelse plaats Kanaän brengt sommige kroniekschrijvers aan het fantaseren, maar de meeste historici houden vast aan de hondenhistorie.

Een aantal bronnen melden dat de Canariërs honden aten, zoals dat een gewoonte zou geweest zijn in West-Afrika. Dat schrijft bijvoorbeeld de Engelsman Thomas Nichols, die in de 16de eeuw enkele jaren op de eilanden verbleef.

(that one Juba carryes two dogges from thence; but that opinion could I never learne by anie of the naturall people of the countrie, although I have talked with many in my time, and with many of their children. For truth it is that ther were dogges...which served the people instead of shaepe for victuall).³⁰

Torriani (16de eeuw) brengt de naam in verband met suikerriet³¹, dat er in zijn tijd overvloedig was, maar suikerriet kwam er pas na de kolonisatie. Abréu Galindo geeft een meer geloofwaardige verklaring: op het eiland Gran Canaria groeit een doornachtige struik die gekleurde vruchten voortbrengt en die in het Latijn 'uva canina' heet. Nog een ander veel voorkomend gewas heet Canaria. Hij hecht geen geloof aan de grote honden.³² De inboorlingen zelf noemden het eiland 'Tamarán' of 'Tamerán': land van helden in hun taal.³³ Afleidingen van het woord Canaria komen in verschillende vormen terug in Noordwest-Afrika.

Lanzarote kreeg waarschijnlijk zijn naam van de eerste bezoeker Lancilotto Malocello of *Lancelot Maloysel*, zoals de Normandiërs hem noemden. Sommigen zoeken een verklaring in de Franse uitroep: 'Lance l'eau' van de Normandische ontdekkers. Een verklaring die al te gek is. Uit Le Canarien, een van de oudste manuscripten over de verovering, blijkt immers dat de Normandiërs 'Lancelot Maloesel' kenden: "un vieil chastel que Lancelot Maloesel avoit jadiz fait faire, selon ce que l'on dit".³⁴ Zelf spraken de inboorlingen over Tyterogaka, lees ik in Le Canarien.³⁵

De historische hoofdstad was Teguisse, wat de naam zou zijn van een Guanचेprinses, die trouwde met Maciot de Béthencourt, een neef van Jean. Wij komen hem verder in ons verhaal tegen. Vandaag is Arrecife (Lacatif, schrijft Galindo) de hoofdstad en die naam verschijnt al in Le

Canarië. Arrecife zou Arabisch zijn en zou verwijzen naar een geschikte plaats, mogelijk om aan te leggen.³⁶ Teguiise is een klein en aangenaam stadje dat nog wel wat historisch materiaal herbergt. De huidige hoofdstad Arrecife heeft minder te bieden.

Angelino Dulcert (Mallorca 1339) zet **Fuerteventura, Lanzarote en Lobos** voor het eerst op een landkaart onder de naam Forte Ventura. Later verschijnt het in één woord. De verslaggevers van de Béthencourt noemden het eiland Forteaventure³⁷ wat later Fuerteventura wordt. Mogelijk verwijst het naar het avontuur om er te geraken. Of het komt van 'fortunadas', een naam die op alle eilanden slaat. De inlanders noemde het eiland Erbania of Albania, naar de stenen muur die van oost naar west liep en Maxorata van Jandia scheidde. Erbania betekent mogelijk 'rijk aan geiten',³⁸ maar andere bronnen beweren dat Erbania in de Berbertaal muur of oude ruïne betekent. Van die muur die zo'n 6 km lang was, blijven hier en daar nog enkele resten over.

De zogenaamde restanten van die muur zouden in slechte staat zijn en maximaal 1 meter hoog en een halve meter breed. Samen met de muur zijn ook een veertigtal oorspronkelijke bouwruïnes teruggevonden (Eldiario.es 23.05.2014). Ik kan helaas van die muur niets terugvinden, maar historisch erfgoed krijgt (te) weinig aandacht. Informatie vragen aan bewoners zelf heeft al even weinig zin. Het zuidelijke Jandia is vandaag een natuurgebied.

"Et est de vray qu'ilz sont en celle ille d'Erbenne deulx roys..en guerre ensemble" en verder "Et ont aussi au milieu du pais ung très grant mur de pierre qui omprent lá...en travers de une mer à l'autre".³⁹

In Le Canarië komen we in elk geval de term Erbanne (en Erbenne) tegen als we lezen "*partirent de l'isle Lancelot, et vindrent en l'isle d'Erbanne nommée Forteaventure*".⁴⁰

Abréu Galindo leidt de naam af van de vele kruiden die er groeiden. Hij beweert dat Fuerteventura en Lanzarote ooit één lang gerekt eiland vormden. De inwoners van Fuerteventura heten de 'Majoreros' naar de schoenen (mahos) die ze droegen, gemaakt van dierenhuiden.⁴¹ De bewoners van Lanzarote zijn de 'Conejeros'.

Tenerife was het 'Isla del Infierno' of het Eiland van de Hel door beangstigende uitbarstingen van de Teide. Of naar 'Tener' 'ife' : de witte berg. Abréu Galindo schreef in 1632 dat de inboorlingen het eiland 'Achinech'⁴² noemden. Dit betekent mogelijk het volk van de

stam van de Chinerf., wat gelijkt op 'Guan-nech' of 'Guanche': zoon van Tenerife.

Maximiano Trapero (°1945), prof filologie aan de universiteiten van La Laguna en Las Palmas, beweert dat de herkomst van het woord Guanches Frans is en verwijst naar het oude Franse werkwoord 'guenchir' en het naamwoord 'guenche': een lenige lichaamsbeweging, een verplaatsing of een ontwijking. Fransen waren de eerste veroveraars en de 'Guanches' waren zeer lenige tegenstanders.⁴³

Abréu Galindo schrijft dat **La Gomera** voor de oorspronkelijke bewoners altijd La Gomera heette. De kaarten van Dullaert (1339) geven hem mogelijk gelijk: Insula de La Gomera luidt de naam en ook in Le Canarien staat La Gomere.

Over de naam van **La Palma** is niet veel geweten. Abréu Galindo schrijft dat de oorspronkelijke bewoners hun eiland Benahoare noemden en dat zou gewoon betekenen: mijn land.⁴⁴

Sommigen denken dat de Mallorcanen het eiland de naam van hun hoofdstad gaven. El Hierro kan komen van eiland 'del fero': het ras van de Hero's. Of van de idee dat er ijzer aanwezig zou zijn op het eiland door de kleur van de bodem. Ijzer is er in elk geval nooit gevonden.

De eerste eilandbewoners waren Berbers, afkomstig van Noord-Afrika en ze arriveerden er waarschijnlijk tussen de 5de en de 1ste eeuw vóór Christus. Hoe ze er geraakt zijn, kunnen we alleen maar raden. Mogelijk met primitieve boten of meegevoerd door Romeinen of Feniciërs. Niets toont aan dat de eilandbewoners konden varen en ook de eerste veroveraars vonden niets dat daarop wees, tenzij de kennis met de tijd verloren ging. Er zijn geen archeologische ontdekkingen van eender welk vaartuig ook.

Juan Manuel Garcia Ramos is een geoloog-paleontoloog en hij benadrukt dat de Guanche cultuur hoger stond dan men denkt. Hij haalt Torriani aan, de 16de -eeuwse ingenieur, die schrijft: "...waren er boten van drakenbomen...en ze voeren met roeispanen en met zeilen van palm", maar in een voetnoot herhaalt vertaler Cioranescu dat de meeste historici denken dat de Canariërs geen scheepvaart kenden.⁴⁵ Torriani verbleef op de eilanden tussen 1583-92. Dat is 100 jaar na de definitieve verovering, dus levert zijn observatie geen bewijs.

DNA-onderzoek⁴⁶ en moleculair onderzoek linken de oorspronkelijke bewoners aan de Marokkaanse Berbers. In het archeologisch museum van Las Palmas, waar een groot aantal schedels van oorspronkelijke

bewoners tentoongesteld zijn, lees ik dat de Duitse Ilse Schwidezky de menselijke resten van 370 oorspronkelijke bewoners onderzocht en vaststelde dat 90% tot bloedgroep O behoorde, wat vooral voorkomt bij Berbers uit de hoge Atlas. Meest recent onderzoek (er staat geen jaartal bij) spreekt van twee verschillende mensentypes: één met een hoog en fijn gezicht en een ander met breed en robuust gezicht.

Abréu Galindo komt met een spannender verhaal. Hij beweert dat Mauritanië een Romeinse provincie was, waar een opstand uitbrak. Als straf werden de rebellen onthoofd en wie minder schuldig was, werd de tong afgesneden, meegevoerd en achtergelaten op de Canarische eilanden, met een aantal schapen en geiten om te overleven.⁴⁷ Heel eigenaardig staat dit onwaarschijnlijke verhaal ook in 'Le Canariens' en in het boek van Torriani⁴⁸, alle drie 16de -eeuwse verslaggevers. Het verhaal staat zelfs in het 16de -eeuwse boek van de Engelsman Thomas Nichols en de kans is groot dat die enkel opschreef wat hij hoorde vertellen.⁴⁹ Misschien is dit een aanwijzing dat ze zich baseerden op eenzelfde ongekend manuscript. Of zou het waar zijn?

Cultuur en religie

De bewoners leefden in natuurlijke grotten, maar de eerste veroveraars zagen ook nederzettingen van primitieve huizen. Dit was vooral het geval in Gran Canaria (Telde, Arucas). In Fuerteventura en Lanzarote huisden de bewoners in vulkanische ondergrondse gangen. Het land leent zich daar wel voor: grotten in overvloed.

Zelfs nog in 1930, bij een telling van 204 woningen in Arona, veronderstelt de auteur dat de grotten, als woning, meegeteld zijn.⁵⁰

Sporen van het Libische schrift (Libyco-Berber schrift) ondersteunen de Noord-Afrikaanse afkomst en vooral in El Hierro zijn hiervan overblijfselen te vinden.

Maar ook op andere eilanden hebben archeologen tekeningen en inkervingen teruggevonden in grotten en op rotsen, met eigen kenmerken op elk afzonderlijk eiland.

Volgens Francisco García-Talavera Casañas, een geoloog-paleontoloog die zijn hele carrière artikels pleegde over het Canarische volk, waren de Guanches Libiërs. Ze leefden in het gebied van de Magreb tot aan de Nijl. Toen ze arriveerden in Lanzarote en Fuerteventura waren ze al